

Проблемы национальной экономики

УДК 005.342:316.334.2](045)

Остропольська Зоя Миколаївна

кандидат філософських наук, доцент

Харківська державна академія культури

Остропольская Зоя Николаевна

кандидат философских наук, доцент

Харьковская государственная академия культуры

Ostropolska Zoya

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor

Kharkiv State Academy of Culture

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ НА ЕТАПІ МОДЕРНІЗАЦІЇ

ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ

ДЕРЖАВНИХ І РИНКОВИХ ЧИННИКІВ

ИННОВАЦИОННЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ НА ЭТАПЕ МОДЕРНИЗАЦИИ

ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ: ПРОБЛЕМЫ СООТНОШЕНИЯ

ГОСУДАРСТВЕННЫХ И РЫНОЧНЫХ ФАКТОРОВ.

INNOVATION MANAGEMENT AT THE STAGE OF MODERNIZATION

OF ECONOMY OF UKRAINE: PROBLEMS OF CORRELATION OF

STATE AND MARKET FACTORS

Анотація. Розглянуто проблематику управління інноваційною діяльністю в економічній сфері країни, державні і ринкові складові інноваційного менеджменту, умови успішної діяльності держави і бізнесу в модернізації всієї господарської системи українського суспільства; виявлено, що умовах глобалізації у світовому господарстві домінує неоліберальна доктрина, згідно з якою ефективними в інноваційній діяльності є ринкові фактори, але поступово посилюється і протилежна тенденція, сутність якої полягає в обмеженні впливу глобалізації і захисті

національних інтересів окремих держав; зазначено, що сучасні успішні країни починають інтенсивніше залучати державні механізми для регулювання інноваційних процесів в економічній діяльності як на внутрішніх, так і зовнішніх ринках. Висвітлено суперечність між державними і ринковими методами управління економікою, що загострилася в глобальному просторі, вона є виявом протиріч всередині національних економік: в одних із них переважає практика застосування ринкового менеджменту, в інших – пріоритетним є державний менеджмент. Приділяється увага основній проблемі менеджменту інноваційної діяльності в господарсько-економічній сфері в Україні - досягненню оптимального балансу між державою і ринком. Зазначено, що кардинальні зміни щодо модернізації всієї господарсько-економічної сфери в Україні можливі за умови широкого використання досвіду з реформування країн, що піднялися зі стану відсталих до рівня світових лідерів. Саме ці країни зуміли оптимізувати в процесі модернізації господарсько-економічної сфери взаємодію державних інститутів і ринку, поєднати сучасний державний менеджмент та прогресивні ринкові технології і на цій основі підвищити рівень комерціалізації соціуму. Зауважено, що найважливішою умовою інноваційного розвитку України є укріплення і розбудова української держави, її владних інститутів, подальше формування української нації, лібералізація й активне стимулювання малого і середнього бізнесу, позбавлення економіки від олігархічного впливу, розвиток різноманітних форм державно-приватного партнерства.

Ключові слова: економіка України, держава, ринок, бізнес, інноваційний менеджмент, модернізація, інноваційна політика.

Анотація. Рассмотрена проблематика управления инновационной деятельностью в экономической сфере страны, государственные и рыночные составляющие инновационного менеджмента, условия успешной

государства и бизнеса в модернизации всей хозяйственной системы украинского общества; выявлено, что в условиях глобализации в мировом хозяйстве доминирует неолиберальная доктрина, согласно которой эффективными в инновационной деятельности являются рыночные факторы, но постепенно усиливается и противоположная тенденция, сущность которой заключается в ограничении влияния глобализации и защите национальных интересов отдельных государств; отмечено, что современные успешные страны начинают интенсивнее привлекать государственные механизмы регулирования инновационных процессов в экономической деятельности как на внутренних, так и внешних рынках. Освещены противоречие между государственными и рыночными методами управления экономикой, которая обострилась в глобальном пространстве, она является проявлением противоречий внутри национальных экономик: в одних из них преобладает практика применения рыночного менеджмента, в других – приоритетным является государственный менеджмент. Уделяется внимание основной проблеме менеджмента инновационной деятельности в хозяйственно-экономической сфере в Украине - достижению оптимального баланса между государством и рынком. Отмечено, что кардинальные изменения по модернизации всей хозяйственно-экономической сферы в Украине возможны при условии широкого использования опыта реформирования стран, что поднялись из состояния отсталых до уровня мировых лидеров. Именно эти страны сумели оптимизировать в процессе модернизации хозяйственно-экономической сферы взаимодействие государственных институтов и рынка, совместить современный государственный менеджмент и прогрессивные рыночные технологии и на этой основе повысить уровень коммерциализации социума. Отмечено, что важнейшим условием инновационного развития Украины является укрепление и развитие украинского государства, его властных институтов, дальнейшее

формирование украинской нации, либерализация и активное стимулирование малого и среднего бизнеса, избавление экономики от олигархического влияния, развитие различных форм государственно-частного партнерства.

Ключевые слова: экономика Украины, государство, рынок, бизнес, инновационный менеджмент, модернизация, инновационная политика.

Summary. *The problems of innovation management in the economic sphere of the country, the state and market components of innovation management, the conditions of successful activity of the state and business in the modernization of the entire economic system of Ukrainian society; revealed that in the context of globalization in the world economy is dominated by the neoliberal doctrine, according to which effective in innovation are market factors, but gradually increasing and the opposite trend, the essence of which is to limit the impact of globalization and protect the national interests of individual States.; it is noted that modern successful countries are beginning to attract more government regulation mechanisms of innovation processes in economic activity both in domestic and foreign markets. The author highlights the contradiction between state and market methods of economic management, which has worsened in the global space, it is a manifestation of contradictions within national economies: in some of them the practice of market management prevails, in others – the priority is the state management. Attention is paid to the main problem of innovation management in the economic sphere in Ukraine - to achieve an optimal balance between the state and the market. It is noted that radical changes in the modernization of the entire economic sphere in Ukraine are possible under the condition of extensive use of the experience of reforming countries that have risen from the state of backward to the level of world leaders. These countries were able to optimize the interaction of state institutions and the market in the process of modernization of the economic sphere, to combine*

modern state management and advanced market technologies and on this basis to increase the level of commercialization of society. It is noted that the most important condition for the innovative development of Ukraine is the strengthening and development of the Ukrainian state, its power institutions, the further formation of the Ukrainian nation, liberalization and active promotion of small and medium-sized businesses, ridding the economy of oligarchic influence, the development of various forms of public-private partnership.

Key words: *economy of Ukraine, state, market, business, innovation management, modernization, innovation policy.*

Постановка проблеми. Останнім часом все більш стає актуальним питання визначення стратегічних орієнтирів, форм і методів модернізації всієї господарсько-економічної діяльності. Як зазначають провідні фахівці-дослідники трансформаційних перетворень, країні потрібно змінювати парадигму розвитку в напрямі, здатному забезпечити перехід до прискореного, інноваційного розвитку, завдяки якому можна буде здійснити технологічний прорив. У цьому контексті особливої уваги набувають вироблення загальної національної стратегії впровадження інновацій в життя, а також їх технологізація. Інновації стають головною «дієвою особою» як теоретичних сценаріїв, так і практичною їх реалізацією на сучасному етапі науково-технічної революції. В умовах сьогодення вони навіть тіснять інвестиції, які довгий час виступають основним фактором науково-технічного розвитку [4, с. 22].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема стану та перспектив інноваційного розвитку країни все більше привертає увагу дослідників. Вона обговорюється на міжнародних симпозиумах, висвітлюється на сторінках періодичних видань, зокрема такими фахівцями, як Бодров В.Г, Соколова О.М. [1], Бубенко П., Гусєв В. [2], Будкін П.Т. [3], Геєць В.М. [5], Данилишин Б.М. [7], Зверяков М.І. [10], Зотов Г. [11], Кіндзерський Ю.В.

[12], Куруляк В.Є., Савельєв Є.В. [13], Онищенко В.П. [14], Пилипенко О.В. [15]. Основною проблематикою досліджень цих науковців є управління інноваційною діяльністю, інституційні складові інноваційного менеджменту, створення умов для успішної діяльності держави і бізнесу в модернізації всієї господарської системи українського суспільства.

Формування цілей статті (постановка завдання). В контексті існуючого в науковій літературі дискурсу розглянути проблеми співвідношення функцій держави і ринку в управлінні інноваційною діяльністю в Україні, проаналізувати питання ціннісних орієнтирів і мотивацій в економічній діяльності людини в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційний процес потребує «диригування», і такими «диригентами» є дві головні «дієві особи» - держава і ринок. Основною проблемою менеджменту інновацій вже довгий час залишається досягнення оптимального балансу у їх взаємодії. Дослідники проблем інноватики у сучасному світовому господарстві констатують, що протягом останнього століття світова економіка розвивається циклічно. Мова йде про історичне конкурування двох концепцій кейнсіанської (неокейнсіанської), яка вважає державу пріоритетним чинником в управлінні економікою і ліберальної (неоліберальної), згідно з якою ринок є головним чинником регулювання економічних процесів. Прибічники першої з означених моделей – інституціоналісти (неоінституціоналісти) розглядають державу як один із ключових економічних інститутів [15, с. 36-37]. Але сьогодні в умовах глобалізації у світовому господарстві поки що домінує неоліберальна доктрина, згідно з якою національні економіки мають активно залучатися до глобальних ринків. Як зазначає М. Зверяков, «національні держави поступово втратили свою роль центрів прийняття рішень і стали елементами більш масштабного цілого світового господарства... Кінцева мета глобалізації – підпорядкування національних інтересів глобальним [10,

с. 5]. Однак поступово посилюється і протилежна тенденція – дедалі більше відчуваються обмеження глобалізації в захисті національних інтересів окремих держав. Саме означені вище протилежні тенденції і становлять головну суперечність світового економічного розвитку. Зовнішніми факторами цієї суперечності є: Brexit, протиріччя всередині ЄС, дискусії між США і ЄС з питань трансатлантичного торговельного партнерства тощо.

О. Пилипенко звертає увагу на той факт, що на сьогодні провідні країни світу бачать необхідність у посиленні втручання держави в економіку й ця тенденція отримала назву «ренесансу державного регулювання». Вона полягає у тому, що сучасні успішні країни (наприклад, США, Франція) починають інтенсивніше залучати державні інструменти регулювання економічної діяльності, у тому числі підтримку інноваційних процесів. Особливо важлива ця підтримка в таких сферах, як державна безпека і оборона, розвиток стратегічних галузей економіки, енергетична безпека [10, с. 37-38].

Суперечність між державним і ринковим методами управління економікою, яка загострилася в глобальному просторі, певною мірою є проявом протиріч всередині національних економік. В одних із них домінує практика застосування ринкового менеджменту, в інших – пріоритетним є державний менеджмент. Існують і такі національні економіки, в яких вплив цих двох чинників на розвиток економіки є збалансованим. Означена проблематика щодо взаємовідносин між державою і ринком – предмет постійних дискусій між фахівцями («державниками» і «риночниками»). Учасники дискусій все більше схиляються до думки про необхідність переосмислення означеної проблематики у контексті ідеї гармонізації взаємодії держави і ринку в умовах сьогодення. Все більше наголошується на необхідності нового бачення ситуації, на цій основі переосмислюються форми практичної реалізації інноваційних технологій в соціокультурному

розвиткові держави. Суб'єктами цієї дії мають виступати відповідні державні інститути з однієї сторони, і модератори ринкових процесів і структур з іншої. До того ж не можна ігнорувати й ще одного «гравця» на господарсько-економічній «арені» - місцеві територіальні громади, які все активніше позиціонують себе у якості економічних суб'єктів в процесі реформування – децентралізації державного управління територіальним розвитком України.

Інноваційна політика є одним із важливих інститутів держави. Закон України «Про інноваційну діяльність» головною метою державної інноваційної політики визначає «створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції» [9]. Важливим чинником ефективної інноваційної діяльності в країні, згідно з цим Законом, є державне регулювання нею. Державний менеджмент має спрямуватися, зокрема, на підтримку підприємців – захист прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності, встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності, підтримки і розвитку сучасної інноваційної діяльності, підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури. Закон також передбачає використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, а також ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційної діяльності, підтримку підприємництва у науково-виробничій сфері. Згідно з цим Законом державну підтримку одержують суб'єкти господарювання всіх форм власності, що реалізують в Україні інноваційні проекти, і підприємства всіх форм власності, які мають статус інноватики [9].

Отже в Законі цілком оптимально визначено основні принципи державного менеджменту інноваційної діяльності, її правове забезпечення.

Це, зокрема, стосується повноважень стосовно інноваційної діяльності як держави і її керівних органів, так і ринку, бізнесу, громадських структур. Але в період кардинальних соціальних трансформацій, що розпочалися в українському суспільстві у 1990-ті та 2000-ні роки, ні «верхи» - держава з її науковою і промисловою інфраструктурою і її менеджерським потенціалом, ні «низи» - бізнес, підприємці разом із громадянським суспільством не змогли реалізувати, ефективно втілити в суспільне життя країни основні директивні настанови і принципи інноваційної політики, зокрема, задекларовані в Законі «Про інноваційну діяльність».

У кризовому стані опинилися обидві ці складові. Ю. Кіндзерський нараховує сім визначальних детермінант, які, з одного боку, спричинили занепад вітчизняної промисловості, а з іншого – є основою для її відновлюваного реконструктивного розвитку в перспективі: інституційно-політичні, організаційно-управлінські, зовнішньоекономічні, структурно-виробничі, фінансово-інвестиційні, інноваційно-технологічні, соціальні. Найважливішим з означених чинників в аспекті менеджменту держави і її керівних органів, на думку цього автора, є інституційно-політичний, який безпосередньо пов'язаний зі змінами в інституті власності. «Офіційно реформа інституту власності звелася до номінальної зміни власника з державного на приватного шляхом прискореної масової приватизації. Її наслідком стало передання радянського майна практично задарма колишній партійно-господарській еліті, кримінальним авторитетам, новоспеченим ділкам. Як результат, упродовж 1990-х років і першої половини 2000-х років в Україні виникла і укріпилася кримінально-олігархічна модель держави, в якій політичну і економічну владу де-факто і де-юре здобула ця нечисленна група осіб, перетворившись в олігархів, які стали найбагатшими у країні виключно завдяки саме такій приватизації» [12, с. 54].

Таким чином, держава набула статусу приватизованого олігархами знаряддя, неефективного менеджера та нелегітимного власника. Олігархи

разом з підвладною їм державною бюрократією спрямувати свою діяльність не стільки на розвиток виробництва, його модернізацію, скільки на захист своєї власності від неправомірних зазіхань з боку конкурентів і криміналітету [12, с. 54].

Як наслідок, малий і середній бізнес, що в якійсь мірі почав заявляти про себе, опинився в подвійній залежності – адміністративній (держава та її інститути) й олігархічній (залежність від олігархічної власності). При економіці «олігархічного типу» істотно знижується адміністративно контрольована персональна відповідальність за порушення правових рамок економічних процесів. Державні інститути не контролюють олігархів, а навпаки, стають залежними від них, або ж воліють «домовлятися» з ними.

Чи є реальний вихід у звільненні ринкових механізмів, бізнесу від означеної вище залежності? На думку В. Будкіна, розв'язання цієї проблеми перебуває не стільки в економічній, скільки в політичній та ідеологічній площинах, а саме: «шляхом встановлення масового контролю з боку населення за поведінкою чиновників і олігархів, всебічного посилення ролі громадянського суспільства з його більш ефективною ментальністю щодо моралі (рішуча відмова від загального прийняття корупції, від пасивності у відношенні до порушень закону та ін.), пріоритетного забезпечення цілісних інтересів країни, а не окремих партій, прихильників різної політичної або іншої орієнтації, груп олігархів і т. д.» [3, с. 16].

Як швидко можуть статися кардинальні економічні зміни щодо оптимізації економічних процесів в Україні? Прогнозувати тут важко. Окремі фахівці висловлюють припущення: або довгий конкретно не визначений у часі шлях еволюційних змін, або ж пришвидшений рух при появі у країні харизматичного лідера (типу Махатми Ганді в Індії або Мартіна Лютера Кінга у США) з позитивною програмою суспільного та економічного розвитку [3, с. 16].

У кризовому стані опинилися і «низи» - господарсько-економічна діяльність громадянського суспільства, малий і середній бізнес. Успадкувавши від радянської доби економічно несамотійне населення, країна дійшла стану не тільки економічної, а якщо узагальнити ширше, гуманітарної кризи. Її сутність полягає у відсутності так званої «комерціалізації» соціуму в умовах суспільних та економічних інновацій [6, с. 8]. Проблема комерціалізації соціуму в Україні вирішується досить складно, вона певною мірою зумовлена національними традиціями, але більшою мірою – глибинним впливом радянської спадщини щодо всієї господарсько-економічної діяльності. В її основу було закладено елементи, що призвели до появи так званого «люмпенізованого працівника». Придушувалися будь-які форми самотійної, в першу чергу, економічної активності населення, окрім праці за наймом у держави. Адміністративно-командна система управління і створена нею система державного патерналізму, на думку А. Слободського, аж ніяк не може розглядатися як складовий й доповнюючий елемент системи ринкових відносин, що сприяли б підвищенню ефективності виробництва. Ось як характеризує поведінку «люмпенізованого працівника» цей автор:

- відсутність якої-небудь активності за своєю ініціативою і негативне ставлення до активності інших;
- низька відповідальність, намагання уникнути будь-якої справи, що потребує особистої відповідальності;
- постійне намагання мінімізувати свої трудові зусилля, звідси необхідність постійного контролю за працею і звичка працювати тільки за наявності контролю;
- зазвичай такий працівник має середню кваліфікацію і не намагається її підвищувати;

- його більше всього задовольняє система зрівнювального розподілу, і тому він згодний на достатньо низький заробіток, аби ніхто інший не отримував більше;
- залежність від керівника, відповідна вимога про постійне піклування стосовно себе і своїх потреб [16, с. 112].

Якщо бути точним, нині населення країни частково долучилося до «комерціалізації», але, на жаль, не на стадіях виробництва, обміну та розподілу продукту, а на завершальній стадії виробничих процесів – на етапі споживання. Що ж стосується трьох попередніх стадій, то тут прориву не відбулося. Ю. Кіндзерський зазначає: «У населення швидко розвинулася «жага» до споживацтва, не підкріплена такою самою «жагою» до ефективної праці. У заможних верств представників вищих щаблів влади і бізнесу це перетворилось на демонстративне, клептократичне, «елітне» споживання, відкрите хизування своїми матеріальними статками. У середніх і малозабезпечених верств це посилює відчуття власної бідності, нерівності та соціальної незадоволеності через бажання володіти іноземними матеріальними благами і нездатність їх придбати» [12, с. 60].

Існуючий нині в Україні соціум значною мірою успадкував означені вище вади психології працівників. І хоча за роки незалежності української держави вже виросло нове покоління, воно в силу живучості традиційної свідомості ще також обтяжене психологічними вадами працівників радянського суспільства. Очевидно, що з такою моделлю працівника українському суспільству необхідно розпрощатися в процесі модернізації не тільки економічного, а й усього суспільного життя. Інноваційно орієнтованій економіці України слід активніше використовувати досвід мобільного реформування країн, що піднялися зі стану відсталих до рівня світових лідерів, зокрема, це стосується таких країн як Сінгапур, Південна Корея, Малайзія та ін.. Для цього потрібен сучасний державний менеджмент у поєднанні з прогресивними ринковими технологіями. До речі, В. Куриляк,

Є. Савельєв у статі, присвяченій впливу глобалізації на економічний розвиток України, приводить цікавий приклад стосовно подолання патерналістськи орієнтованої психології працівників, про який пише бувший прем'єр-міністр Малайзії Матахтир бін Мохамед у своїй книзі «Малайська проблема». В ній він негативно характеризує людські якості малайців: лінь, інертність, звичка покладатися на долю, замкнутість, небажання навчатися – тобто все те, що заважає їм стати успішними у своєму житті. Отже напрашувався висновок, що для прогресивних трансформацій суспільства малайці повинні змінити себе. І згодом такі зміни відбулися. Це говорить про те, зазначають автори статті, що реформатори повинні бути готовими йти всупереч течіям, які не сприяють модернізації [13, с. 60].

Отже успіх реформаторських змін на краще багато в чому залежить від суб'єктивного фактору – людського капіталу. Саме в ньому, на думку фахівців, криється головна причина невдач у намаганні реформувати країну. «Про модернізацію України написано і сказано багато, але на ділі все залишається по-старому, оскільки головне в тому, що ми шукаємо причини невдач у перетворенні країни не в собі. Але проблема – саме в нас. Це ми – причина невдач. Це наш «дракон» (корупція, соціальна та політична пасивність, байдужість, невіра у власні можливості тощо), і ми повинні знищити його в собі» [14, с. 5].

Які ж стратегічні напрями модернізації українського суспільства, його економіки Україні належить обрати у контексті викликів сучасності? Як зазначалося вище, сьогодні домінують у світі дві альтернативні моделі: ліберальна і державного капіталізму. Очевидно, що «у чистому виді» жодна з них не може бути взята за взірець. В. Онищенко робить цілком виважений, на наш погляд, висновок: імперативом розвитку України мають бути розбудова держави і формування політичної нації. «Перш ніж «глобалізуватися», - пише він, - необхідно мати міцну державу, оскільки в

іншому разі країну з різних причин сильніші тягнутимуть до свого обійстя». – зауважує він [14, с 8]. Справа в тому, що державні інститути, які нині опікуються інноваційним розвитком, недостатньо компетентні з цієї проблематики, вони розробляють законодавчі акти, програмні документи, які є «мертвими» з точки зору їх практичного запровадження. Досвід ринкового господарювання, який накопичено в розвинених країнах Заходу, свідчить, що тільки ринок здатний бути рушієм інноваційного розвитку усього суспільства в цілому. Країна, котра досягає успіху в інноваційному розвитку, на перших порах може і не мати високого стартового рівня щодо наявності громадських свобод, науково-технічного потенціалу, інституційної інфраструктури. Але завдяки ринковим технологіям, сприяння держави, її інститутів, малому і середньому бізнесу, вона стає заможною. Яскравим прикладом у цьому відношенні є місто-держава Сінгапур в Південно-Східній Азії. У своєму репортажі про життя в цій державі Г. Зотов повідомляє, що в 1965 р. Сінгапур був схожий на сукупність рибацьких селищ, половина населення була неписьменна, безробіття на рівні 14 %, три чверті людей мешкали в трущобах. Сьогодні це – південно-азійський мегаполіс, він став багатою державою – без нафти, природних ресурсів і навіть без запасів питної води. Сінгапур є третім у світі фінансовим центром після Лондона і Нью-Йорка, а місцеві банки – найнадійнішими після швейцарських. Ще у семидесяті роки прем'єр-міністр Сінгапуру Лі Куан Ю поставив перед державними менеджерами завдання: стимулювати ринкові відносини, «розкручувати» бізнес всілякими методами. Але при цьому забезпечувалася законність, строгий порядок і ніякої бюрократії: держава не повинна забороняти людині законно заробляти гроші. Сьогодні, наприклад, в Сінгапурі запит на відкриття кафе оформлюється за п'ять хвилин: купуєш на сайті уряду ліцензію за 110 доларів, заповнюєш електронну форму, відправляєш – через тиждень приходить відповідь [11, с. 9].

Які ж соціальні наслідки такої збалансованої співпраці державної влади і ринку? Г. Зотов зазначає: «Населення охоче відкладає гроші на старість, адже уряд гарантує: у випадку краху того чи іншого банку буде повернуто всі заощадження повністю. Люди не зберігають гроші «під подушкою» - гроші обертаються всередині країни і приносять прибуток... Влада після отримання незалежності одразу ж усвідомила: їй не потрібні демонстрації і погроми на вулицях. Отже не можна годувати людей порожніми обіцянками, а треба зробити так, щоб вони як можна скоріше розбагатіли. Це і відбулося» [11, с. 9].

Подібна ліберальна доктрина у суспільному житті України поки що не домінує, оскільки порушується один із основних принципів демократії в умовах лібералізації відносин, а саме: довіра населення до інститутів держави: Президента, уряду, Верховної Ради. «Можна стверджувати, - зауважує В. Геєць, - що при такому низькому рівні довіри до державних інститутів і уряду ні держава, ні уряд України не виконують роль навіть модератора, який забезпечує співробітництво, а тим більше не є інститутом, який примушує дотримуватися правил життя у суспільстві, і тому більшість людей вважають, що краще взагалі нікому не довіряти, отже – ні з ким не співпрацювати, що добре видно при аналізі діяльності українського політичного олімпу» [5, с. 12].

Отже, ліберальна модель в її «чистому виді» не є оптимальною на даному етапі соціального розвитку країни. Але не спрацьовує також і альтернативна модель – організація усього життя за принципом державного капіталізму. Все більше фахівців доходять думки, що вирішення цієї дилеми має знаходитися не в контексті формальної логіки з її законом мислення за схемою «або-або», а в руслі діалектичної логіки – за принципом «і-і». Очевидно, що у тих країнах, де за певних обставин ринкові відносини певною мірою не були сформовані у їх класичній формі, владні інституційні засоби модернізації суспільства мають певний пріоритет (ініціювання

«згори»). Навіть, якщо в країні панує приватна і колективна власність й існує більш-менш вільний ринок, без пильної уваги держави, її регулюючих органів інноваційне управління економікою стає проблемним.

Посилаючись на ідеї Нобелівського лауреата, шведського економіста Г. Мюрдаля щодо технологічних модернізацій в окремих країнах, Б. Данилишин зазначає: «Тільки «згори», як і передбачав у своїх теоретичних працях Г. Мюрдаль, можна було швидко побудувати досить розвинуте суспільство в СРСР в умовах інертності і культурної відсталості населення того часу. І те, як деградували Росія і Україна в технологічному відношенні за останні 25 років за відсутності державної промислової політики, є тому практичним доказом. Активність підприємців, їх бажання займатися розвитком технологій є характерним виключно для представників соціокультурного Заходу, де і виникли ендogenous (внутрішні) технологічні інновації, але не для країн колишнього СРСР і держав Південно-Східної Азії. Тому ні там, де раніше були успіхи модернізації, ні там, де їх не було, ми не побачили технологічного розвитку поза практичного уряду, який би ними займався» [8, с. 54].

Осмислюючи проблему взаємодії держави і ринку, А.А. Гриценко слушно зауважує, що цю проблему некоректно розглядати в плані більшої чи меншої участі держави в економіці. Адже ринок і держава в сучасному суспільстві виконують свої власні незамінні комплементарні функції. «Подальший процес посилення компліментарності ринку і держави, - відмічає автор, - здійснюється шляхом розвитку різноманітних форм державно-приватного партнерства, яка є сучасним інституційним способом розв'язання суперечностей сумісно-розділеної праці і власності на основі компромісу» [1, с. 12].

Отже, партнерство, компроміс, розумний баланс, консенсус – ось ті принципи, які повинні визначати стратегію менеджменту інноваційної діяльності в господарсько-економічній сфері суспільства. В. Геєць зазначає,

що українське суспільство, за даними соціологічних досліджень, налаштовано на збереження своїх традицій, у контексті яких роль держави завжди була історично важливою, а роль громадянського суспільства – малозначущою [7, с. 10]. Очевидно це обумовлено психологічними чинниками, тією ментальністю, яка сформувалася за довгі роки неліберального способу життя, зокрема в умовах панування командно-адміністративної системи в радянські часи. «На наш погляд, - пише В. Геєць, - важливо виходити з того, що це серйозний виклик, який стоїть і перед суспільством, і перед державою, і перед її політикою. З урахуванням двох майданів, мотивованих на забезпечення в Україні демократичного шляху розвитку, за підсумками 2016 року тих, хто вважає, що в управлінні економікою треба поєднати державне і ринкове управління, було 51,4% (чи не найвищий показник з 2002 р.), тих, хто вважає, що треба повернутися до планової економіки – 25,8%, а тих, хто переконаний, що все регулює ринок, - 11,5%» [7, с. 10].

Для створення життєздатної основи інноваційної економіки в Україні необхідно мати певні чинники. На думку П. Бубенка і В. Гусєва, їх принаймні має бути п'ять: 1) підприємці (у шумпетерівському розумінні); 2) високо конкурентне середовище; 3) розвинута наука; 4) фінансові інститути та фінансові ресурси; 5) інноваційна структура (в тому числі правові інститути)» [2, с. 86]. Суб'єктами менеджменту мають бути держава і підприємці, які формують національну інноваційну систему. Саме вони в тісній взаємодії, на правах партнерства, сумісно покликані створити таку систему. Це партнерство поступово спонукатиме до «розвитку відповідної законодавчої бази та появи справжньої, а не імітаційної інфраструктури, бізнес-інкубаторів, технологічних, наукових та індустріальних парків, у яких, на відміну від існуючих, будуть справжні споживачі їх послуг – реальні інноваційні компанії» [2, с. 87].

Висновки. В умовах глобалізації у світовому господарстві домінує неоліберальна доктрина, згідно з якою ефективними в інноваційній діяльності є ринкові фактори. Але поступово посилюється і протилежна тенденція, сутність якої полягає в обмеженні впливу глобалізації і захисті національних інтересів окремих держав. Сучасні успішні країни починають інтенсивніше залучати державні механізми для регулювання інноваційних процесів в економічній діяльності як на внутрішніх, так і зовнішніх ринках.

Суперечність між державними і ринковими методами управління економікою, яка загострилася в глобальному просторі, певною мірою є виявом протиріч всередині національних економік. В одних із них переважає практика застосування ринкового менеджменту, в інших – пріоритетним є державний менеджмент.

Основною проблемою менеджменту інноваційної діяльності в господарсько-економічній сфері в Україні є досягнення оптимального балансу між державою і ринком. В період кардинальних соціальних трансформацій у 1990-ті та 2000-ні роки ні «верхи» (державна з її науковою і промисловою інфраструктурою, існуючим менеджерським потенціалом), ні «низи» (бізнес, підприємці разом із громадянським суспільством) не змогли реалізувати, ефективно втілити в суспільне життя країни основні директивні настанови і принципи інноваційної політики, які задекларовані в Законі України «Про інноваційну діяльність». У кризовому стані опинилися обидві ці складові менеджменту інновацій.

Однією з причин означеної кризи є також проблема недостатньої комерціалізації соціуму в Україні, яка зумовлена більшою мірою глибинним впливом радянської спадщини щодо всієї господарсько-економічної діяльності людини (патерналістськи орієнтована психологія працівників, їх соціальна інертність, невіра у власні можливості, корупція тощо).

В умовах домінування економіки «олігархічного типу» держава набула статусу приватизованого олігархами знаряддя, неефективного

менеджера. Малий і середній бізнес опинився у подвійній залежності – адміністративній (держава та її інститути) й олігархічній (приватна власність олігархів на засоби виробництва).

Кардинальні зміни щодо модернізації всієї господарсько-економічної сфери в Україні можливі за умови широкого використання досвіду з реформування країн, що піднялися зі стану відсталих до рівня світових лідерів (прикладом можуть слугувати нині успішні країни Південно-Східної Азії). Саме ці країни зуміли оптимізувати в процесі модернізації господарсько-економічної сфери взаємодію державних інститутів і ринку, поєднати сучасний державний менеджмент та прогресивні ринкові технології і на цій основі підвищити рівень комерціалізації соціуму.

Найважливішою умовою інноваційного розвитку України є укріплення і розбудова української держави, її владних інститутів, подальше формування української нації, лібералізація й активне стимулювання малого і середнього бізнесу, позбавлення економіки від олігархічного впливу, розвиток різноманітних форм державно-приватного партнерства.

Література

1. Бодров В.Г., Соколова О.М. II Міжнародний науковий симпозіум «Держави і ринки в умовах глобальних трансформацій» (до 400-річчя політичної економії – науки про закони управління господарством) : (politicos, oicos, nomos) / В.Г. Бодров, О.М. Соколова // Економіка України. – 2015. - №7. – С. 87-96.
2. Бубенко П., Гусєв В. Продовжуємо заговорювати інноваційний розвиток / П. Бубенко, В. Гусєв // Економіка України. – 2016. - № 7. – С. 82-92.

3. Будкін П.Т. «Економічна свобода» або «залежна економіка» - дилема регіону пострадянських держав // Економіка України. – 2016. - №9. С. 3-18.
4. Гаман М.В., Дацій О.І., Корецький М.Х. та ін. Стратегічне управління інноваційною діяльністю як основа економічної безпеки національної економіки: Монографія. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 281 с.
5. Геєць В.М. Ліберально-демократичні засади: курс на модернізацію України / Економіка України. – 2010. - № 3, - С. 4-20.
6. Геєць В.М. Інституційна обумовленість інноваційних процесів у промисловому розвитку України / В.М. Геєць // Економіка України. – 2014. - № 12. – С. 4-27.
7. Геєць В.М. Особливості взаємозв'язку економічних та політичних трансформацій на шляху до реконструкторного розвитку економіки України // Економіка України. – 2017. - № 10. – С. 3-17.
8. Данилишин Б.М. Тактика еволюціонізму в сучасному економічному розвитку світу (в аспекті третьої та четвертої промислової революцій) / Б.М. Данилишин // Економіка України. – 2016. - № 8. – С. 44-61.
9. Закон України «Про інноваційну діяльність. Із змінами і доповненнями» від 16 жовтня 2012 року, № 5460 – VI / Урядовий кур'єр. – 2012. Взято з <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
- 10.Зверяков М.І. Глобалізація і деіндустріалізація: зміст суперечності та способи її розв'язання / Економіка України, 2017. - № 11. – С. 3-16.
- 11.Зотов Г. Как разрабагатеть без нефти? Специальный репортаж «АИФ» из Сингапура / Аргументы и факты, 2017. - № 34-35. – С. 9.
- 12.Кіндзерський Ю.В. Деіндустріалізація та її детермінанти у світі та в Україні / Економіка України. – 2017. - № 11. – С. 48-72.
- 13.Куруляк В.Є., Савельєв Є.В. Вплив глобалізації на економічний розвиток України / Економіка України. – 2012. - № 9. – С. 57-69.

14. Онищенко В.П. Реалії та можливості економічної стабілізації та розвитку України / В.П. Онищенко // Економіка України. – 2015. - № 7. – С. 4-15.
15. Пилипенко О.В. Державне управління інноваційною діяльністю в Україні: проблеми та перспективи / Економіка України. – 2016. - № 9. – С. 31-43.
16. Экономическая психология / под ред. И.В. Андреевой. СПб: Питер, 2000. – 512 с.

References

1. Bodrov V.G., Sokolova O.M. II Mizhnarodnij naukovij simpozium «Derzhavi i rinki v umovax global`nix transformacij» (do 400-richchya politichnoї ekonomii – nauki pro zakoni upravlinnya gospodarstvom) : (politicos, oicos, nomos) / V.G. Bodrov, O.M. Sokolova // Ekonomika Ukrainy. – 2015. - №7. – S. 87-96.
2. Bubenko P., Gusev V. Prodovzhuemo zagovoryuvati innovacijnij rozvitok / P. Bubenko, V. Gusev // Ekonomika Ukrainy. – 2016. - № 7. – S. 82-92.
3. Budkin P.T. «Ekonomichna svoboda» abo «zalezna ekonomika» - dilema regionu postradyans`kix derzhav / Ekonomika Ukrainy. – 2016. - №9. S. 3-18.
4. Gaman M.V., Daczij O.I., Korecz`kij M.X. ta in. Strategichne upravlinnya innovacijnoyu diyal`nistyu yak osnova ekonomichnoї bezpeki naczional`noї ekonomiki: Monografiya. – Donecz`k: TOV «Yugo-Vostok, Ltd», 2008. – 281 s.
5. Geecz` V.M. Liberal`no-demokratichni zasadi: kurs na modernizacziyu Ukrainy / Ekonomika Ukrainy. – 2010. - № 3, - S. 4-20.
6. Geecz` V.M. Institucijna obumovlenist` innovacijnix procesiv u promislovomu rozvitku Ukrainy / V.M. Geecz` // Ekonomika Ukrainy. – 2014. - № 12. – S. 4-27.

7. Geecz` V.M. Osoblivosti vzaemozv'yazku ekonomichnix ta politichnix transformacij na shlyaxu do rekonstruktornogo rozvitku ekonomiki Ukrainy // Ekonomika Ukrainy. – 2017. - № 10. – S. 3-17.
8. Danilishin B.M. Taktika evolyuczionizmu v suchasnomu ekonomichnomu rozvitku svitu (v aspekti tret`oi ta chetvertoi promislovoi revolyuczij) / B.M. Danilishin // Ekonomika Ukrainy. – 2016. - № 8. – S. 44-61.
9. Zakon Ukrainy «Pro innovacijnu diyal`nist`. Iz zminami i dopovnennyami» vid 16 zhovtnya 2012 roku, № 5460 – VI / Uryadovij kur'er. – 2012. Vzyato z <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
10. Zveryakov M.I. Globalizacziya i deindustrializacziya: zmist superechnosti ta sposobi ii rozv'yazannya / Ekonomika Ukrainy, 2017. - № 11. – S. 3-16.
11. Zotov G. Kak razrabagatet` bez nefiti? Special`ny`j reportazh «AIF» iz Singapura / Argumenty` i fakty`, 2017. - № 34-35. – S. 9.
12. Kindzers`kij Yu.V. Deindustrializacziya ta ii determinanti u sviti ta v Ukrainy / Ekonomika Ukrainy. – 2017. - № 11. – S. 48-72.
13. Kurulyak V.Є., Savel`ev Є.V. Vpliv globalizaczii na ekonomichnij rozvitok Ukrainy / Ekonomika Ukrainy. – 2012. - № 9. – S. 57-69.
14. Onishhenko V.P. Realii ta mozhlivosti ekonomichnoi stabilizaczii ta rozvitku Ukrainy / V.P. Onishhenko // Ekonomika Ukrainy. – 2015. - № 7. – S. 4-15.
15. Pilipenko O.V. Derzhavne upravlinnya innovacijnoyu diyal`nistyu v Ukrainy: problemi ta perspektivi / Ekonomika Ukrainy. – 2016. - № 9. – S. 31-43.
16. E`konomicheskaya psixologiya / pod red. I.V. Andreevoj. SPb: Piter, 2000. – 512 s.